

APLIKACE MEZINÁRODNÍCH ÚMLUV PODLE ČL. 10 ÚSTAVY ČR

DITA KUČEROVÁ

Application of International Treaties according to Art. 10 of the
Constitution of the Czech Republic

1. ÚVOD

In Článek 10 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava ČR“) je klíčovou normou pro inkorporaci mezinárodního práva do práva vnitrostátního. Ve své podstatě se coby inkorporační klauzule vztahuje jen na smlouvy, kterými je Česká republika již vázána.

Současná ústavněprávní úprava obsahující odkaz na mezinárodní právo má svůj počátek v ústavním zákoně č. 23/1991 Sb., který uvozoval Listinu základních práv a svobod.¹ Konkrétně se jednalo o § 2, který stanovil, že mezinárodní smlouvy o lidských právech mají přednost před zákonem. Toto ustanovení bylo následně přejato do znění článku 10 Ústavy ČR, který stanovil, že „*ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem*“. Z daného znění je zřejmé, že ačkoli článek 10 dopadal na úzce vymezenou (a ne vždy zcela jasně rozpoznatelnou) skupinu mezinárodních smluv, tyto byly ve vnitrostátním právu nadány právní silou obdobnou ústavnímu pořádku.²

Úprava v Ústavě ČR z roku 1992 nicméně neobsahovala pravidlo, které by upravovalo poměr mezinárodního a vnitrostátního práva v celé jeho šíři, tedy neobsahovala generální recepční normu vymezující vztah mezinárodního a vnitrostátního práva. Přijetím ústavního zákona č. 395/2001 Sb., tzv. euronovely (dále jen „euronovela“), došlo k obsahovým změnám článku 10 Ústavy ČR, kdy se změnila množina mezinárodních smluv, na kterou článek 10 Ústavy ČR dopadá, a taktéž právní síla, kterou těmto smlouvám ve vnitrostátním právu propůjčuje.

¹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

² Postavení mezinárodních smluv o lidských právech bylo oslabeno aplikační předností Listiny základních práv a svobod; problematickými se také staly smlouvy „smíšené“, které nešlo jednoznačně kvalifikovat jako smlouvy o lidských právech, nejasná se ukázala také aplikace smluv bilaterálních.

2. APLIKACE MEZINÁRODNÍCH SMLUV PODLE ČLÁNKU 10 ÚSTAVY

2.1 POJEM MEZINÁRODNÍ SMLOUVY

Vnitrostátní právo pojem mezinárodní smlouva nijak nedefinuje. To je přenecháno teorii mezinárodního práva veřejného, nicméně existuje několik možných definic, obyčejových i smluvních.³ Jiří Malenovský mezinárodní smlouvu definuje jako *ujednání dvou nebo více subjektů mezinárodního práva, které má z vůle těchto subjektů mezinárodněprávní účinky a řídí se mezinárodním právem*.⁴ Smluvní definice pak za mezinárodní smlouvu označuje *dohodu, která je uzavřena mezi státy písemnou formou a řídí se mezinárodním právem*.

Jedná se o jeden z formálních pramenů mezinárodního práva, které identifikuje článek 38 odstavec 1 Statutu Mezinárodního soudního dvora OSN. Z hlediska obsahu mezinárodních smluv se respektuje plná smluvní volnost stran. Tato však není absolutní, neboť závazky ze smlouvy jsou neplatné, jestliže jsou v rozporu s imperativní normou mezinárodního práva. Identifikace takovýchto imperativních norem je však problematická, neboť tyto mívají zpravidla formu mezinárodního obyčeje, kterýžto sám o sobě nebývá snadno identifikovatelný. Závaznost mezinárodní smlouvy je pak následně zpravidla deklarovaná mezinárodním soudem.⁵

³ Např.: „Mezinárodní smlouva je výrazem souhlasné vůle vycházející od subjektů práva vybavených požadovanou způsobilostí směřující k vyvolání právních následků podléhajících mezinárodnímu právu“. Tak ČEPELKA, Č. – ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha : Eurolex Bohemia, 2003, s. 144;

„Smlouva je mezinárodní dohoda uzavřena mezi státy písemnou formou, řídící se mezinárodním právem, sepsaná v jediné nebo ve dvou či více souvisejících listinách, ať je její název jakýkoliv“. Viz. článek 2 odst. 1 písm. a) Vídeňské úmluvy o smluvním právu (vyhlášena pod č. 15/1988 Sb.)

⁴ MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2008, s. 180.

⁵ Srovnej MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 4. vydání. Brno : Doplněk a Masarykova univerzita, 2004, s. 201.

2.2 MEZINÁRODNÍ PRÁVO A JEHO RECEPCE DO PRÁVA VNITROSTÁTNÍHO

Mezinárodní právo samo neukládá státům, jak mají recipovat, tedy přejímat, normy mezinárodního práva. Je tedy obecně na nich, jakou cestu zvolí. Způsobů je několik. *Adopce* neboli osvojení si či použití pravidla mezinárodního práva vnitrostátním soudem v jeho rozhodovací činnosti je typická pro anglosaský právní systém, ačkoli i zde se stále více prosazuje provedení mezinárodních smluv zákonem. Kontinentální systémy, kam samozřejmě spadá i Česká republika, jsou založeny na dualistickém vztahu mezinárodního a vnitrostátního práva, tedy na oddělenosti vnitrostátního práva od práva mezinárodního (bez výslovného aktu zákonodárce není mezinárodní právo součástí vnitrostátního práva). Zde je nejčastějším způsobem *transformace*, tedy zachování doslovného znění mezinárodní smlouvy a její vyhlášení nebo schválení v některé formě vnitrostátního práva (vedle sebe stojí mezinárodní smlouva a zákon). Legislativně nejnáročnějším postupem je *adaptace*, tedy obsahově přibližný (nikoli doslovný) přenos mezinárodněprávních závazků a oprávnění do forem vnitrostátního práva. Tento postup v podstatě znamená přizpůsobení obsahu mezinárodní smlouvy formě vnitrostátního práva, tedy současně i nejméně citelný zásah do vnitrostátního práva. Posledním způsobem je *inkorporace* neboli „*vtažení smluvní normy mezinárodního práva do vnitrostátní právní sféry, aniž by přitom ztrácela formu mezinárodního práva*“.⁶ Mezinárodní smlouvě se tak propůjčují účinky vnitrostátního práva.

Právní systémy postupující cestou inkorporace se zpravidla kloní k monismu mezinárodního práva (nikoli však v jeho čisté podobě), neboť jsou schopné akceptovat, že i mezinárodněprávní závazek může přímo a nezprostředkovaně působit v právu vnitrostátním. K této působnosti je ovšem třeba inkorporační norma. Inkorporační normy jsou v rámci ústavních pravidel determinujících poměr mezinárodního a vnitrostátního práva jedny z nejdůležitějších. Inkorporační normy tak zahrnují zpravidla toliko mezinárodní smlouvy, které se při splnění požadavků obsažených v hypotéze inkorporační normy stávají bez dalšího součástí vnitrostátního práva. Mohou být konkrétní, kdy je jimi v zákoně odkázáno na mezinárodní smlouvu,⁷ nebo obecné, tedy takové, které obecně upraví, které mezinárodněprávní závazky budou

⁶ MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 4. vydání. Brno : Doplněk a Masarykova univerzita, 2004, s. 503. Citováno z Molek, P. in ŠIMÍČEK, V. a kol. *Ústava České republiky – Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, 2010, s. 178-179.

⁷ Jiří Malenovský uvádí, že takový odkaz by měl směřovat zásadně k prezidentským smlouvám, nikoli k vládním či resortním, neboť jejich aplikační přednost by znamenala fakticky obcházení zákona – MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 4. vydání. Brno : Doplněk a Masarykova univerzita, 2004, s. 497

takto působit, a jaká jim ve vnitrostátním právním řádu bude přiznána síla. Takovou povahu má i samotný článek 10 Ústavy ČR, a to ve svém původním i současném znění, neboť v případě Ústavy ČR sem spadají jen některé mezinárodní smlouvy.⁸

2.3 ČLÁNEK 10 ÚSTAVY ČR

Euronovelou Ústavy ČR bylo přijato nyní komentované znění článku 10 Ústavy ČR, kteréžto rozšířilo okruh mezinárodních smluv, na které dopadá. Aby tyto smlouvy splnily podmínky článku 10 Ústavy ČR, musí jimi být Česká republika vázána a k jejich ratifikaci musí dát souhlas Parlament. Musí tak projít ratifikačním procesem⁹ a současně musí být vyhlášeny ve Sbírce mezinárodních smluv (dále jen „Sb. m. s.“). Tyto podmínky výrazně omezují věcné složky inkorporační klauzule, neboť tato se vztahuje toliko na smlouvy vyjmenované v článku 49 Ústavy ČR a další smlouvy, které splňují tyto podmínky.¹⁰ Oproti tomu však byla rozšířena věcná stránka, neboť před přijetím euronovely se inkorporační norma vztahovala pouze na mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách.

Ústava ČR se tak přiklonila k monistickému modelu poměru mezinárodního a vnitrostátního práva, ale jak připomíná Jiří Malenovský, jedná se toliko o monismus aplikační, v něm je mezinárodním smlouvám zprostředkovan pod ústavní sankcí účinek ve vnitrostátním právu, aniž by se z nich staly formálně součástí vnitrostátního právního řádu (soustředí se tedy na pravidla pro aplikaci norem), nikoli monismus systémový, kterýžto pojímá právo v jeho celku jako jediný hierarchický stupňovitý systém (a soustředí se tak na samotnou platnost norem jednotlivých právních řádů).¹¹

⁸ Srovnej Molek. P. in ŠIMÍČEK, V. a kol. *Ústava České republiky – Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, 2010, s. 179-180.

⁹ Blíže článek 49 a 63 odst. 1 písm. b) Ústavy České republiky.

¹⁰ Článek 49 Ústavy ČR uvádí, že k ratifikaci mezinárodních smluv

- a) upravujících práva a povinnosti osob,
- b) spojeneckých, mírových a jiných politických,
- c) z nichž vzniká členství České republiky v mezinárodních organizacích,
- d) hospodářských, jež jsou obecné povahy,
- e) o dalších věcech, jejichž úprava je vyhrazena zákonu,

je třeba souhlasu obou komor Parlamentu.

¹¹ Srovnej MALENOVSKÝ, J. *Vítězství „dogmatiků“ nad „pragmatiky“ se odkládá*, Právní rozhledy č. 11/2005, s. 408-412. Převzato z Molek. P. in ŠIMÍČEK, V. a kol. *Ústava České republiky – Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, 2010, s. 180-181.

Uvedená změna nebyla bohužel doprovázena tolik potřebnými přechodnými ustanoveními, a proto vznikly pochybnosti, zda pod nový článek 10 Ústavy ČR spadají i smlouvy ratifikované před přijetím euronovely. Většina teoretiků dospěla ke shodě, že slovo Parlament s velkým P označuje nejen zákonodárný sbor vytvořený na podkladě Ústavy ČR (ústavního zákona č. 1/1993 Sb.), ale též všechny předchozí zákonodárné sbory působící na území České republiky, ať už byl jejich název jakýkoli. Tento výklad stojí v souladu s obsahem článku 1 odstavec 2 Ústavy ČR, který vyjadřuje obecnou vůli respektovat mezinárodní závazky.

2.3.1 MEZINÁRODNÍ SMLOUVA DLE ČLÁNKU 10 ÚSTAVY ČR A VNITROSTÁTNÍ PRAMENY PRÁVA

Článek 10 Ústavy ČR se s ohledem na svou dikci vztahuje k vnitrostátnímu právnímu řádu. Zjednodušeně řečeno uvádí, že vymezené mezinárodní smlouvy, tedy, ty které splňují podmínky článku 10 Ústavy ČR, jsou součástí vnitrostátního práva. Otázkou je, zda lze inkorporovanou mezinárodní smlouvu považovat za pramen vnitrostátního práva. Zde lze v podstatě vysledovat tři teze.

První teze připouští možnost, že se mezinárodní smlouva opravdu stane vnitrostátním pramenem práva. Vladimír Týč tuto tezi označuje za na první pohled přijatelnou, nicméně z hlediska teoretického zcela nevyhovující, neboť při procesu ratifikace nedochází současně k tvorbě nového právního předpisu jako takového.¹² Parlament svůj souhlas s ratifikací uděluje ve formě usnesení. Navíc si lze těžko představit, že by Ústavní soud mohl mezinárodní smlouvu zrušit pro její rozpor s ústavním pořádkem.

Druhá teze se klání k tomu, že se mezinárodní smlouvy pramenem vnitrostátního práva nestávají, ale jejich ustanovení ve formě zvláštních pramenů práva ano. Obě tyto teze mají slabinu v situaci, kdy dochází ke změně mezinárodní smlouvy. Takováto změna se totiž ve vnitrostátním právu, ať ve formě jedné či druhé, automaticky neodráží.¹³

Třetí teze pak nejvíce odpovídá euronovelou zavedenému inkorporačnímu monismu. Mezinárodní smlouva i její ustanovení zůstávají součástí mezinárodního práva, mají i nadále mezinárodněprávní povahu a jsou „cizí“ vnitrostátním pramenům práva, tedy k vnitrostátním pramenům práva nepatří. Neexistuje zde pak vztahová hierarchie mezi mezinárodní smlouvou a vnitrostátními prameny práva, neboť ustanovení mezinárodní smlouvy mají toliko

¹² Srovnej TÝČ, V. *O vnitrostátní přímé závaznosti mezinárodních smluv*. Brno : Masarykova univerzita, 1996, s. 63-64.

¹³ Před euronovelou byly smlouvy o lidských právech podle tehdy platného článku 10 Ústavy ČR považovány za postavené naroveň ústavním zákonům, a to s ohledem na souhlas s jejich ratifikací, který byl podmíněn stejnou formulí jako souhlas při přijímání ústavních zákonů.

aplikační přednost před určenými vnitrostátními prameny práva. Mezinárodní smlouvy ani jejich ustanovení tak nenabývají formu vnitrostátního pramene práva. Současně jsou ale považovány za součást vnitrostátního právního řádu, čímž je míněno, že „smlouva jakožto prvek právního řádu cizího původu představuje právní regulaci společenských vztahů mezi různými vnitrostátními subjekty i subjekty z vícero států, slouží jako podklad pro uplatňování veřejné moci ve státě atd.“¹⁴ Toto pojetí svědčí o ochotě vnitrostátního právního řádu integrovat své povaze nepůvodní pravidla.

2.3.2 INTERPRETACE MEZINÁRODNÍCH SMLUV PODLE ČLÁNKU 10 ÚSTAVY ČR

Orgány aplikující mezinárodní smlouvu podle článku 10 Ústavy ČR musí vycházet z toho, že aplikují pramen mezinárodního práva a jako takový jej interpretovat. Mezinárodní smlouva si totiž i nadále zachovává mezinárodněprávní povahu. Stěžejními jsou zde ustanovení článku 31 – 33 Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Vídeňská úmluva stanoví, že základním interpretačním pravidlem je výklad smluv v dobré víře, v souladu s obvyklým významem, který je dáván výrazům ve smlouvě v jejich celkové souvislosti, vždy je nutné přihlídnout též k předmětu a účelu smlouvy, přičemž nelze opominout ani její preambuli. Dává tak jednoznačně přednost interpretaci jazykové. Nehledá se úmysl stran nezachycený v textu smlouvy, ale vychází se právě z textu samotného. Přípravné materiály a okolnosti, za nichž byla smlouva uzavřena, lze sice použít, ale jen v omezené míře, např. k potvrzení vyplynuvšího závěru či v situaci, kdy se takový závěr ukáže nejasný a nesrozumitelný. Mezinárodní smlouvy často definují základní pojmy, nicméně i zde může dojít k určitým interpretačním potížím.¹⁵ Sama mezinárodní smlouva může obsahovat vlastní interpretační pravidla, která budou mít přednost před obecnými interpretačními metodami. Je nutné mít na paměti, že termín vnitrostátního práva může mít podle okolností zcela odlišný význam než totožný termín mezinárodní smlouvy.¹⁶

2.3.3 PŘEDPOKLADY APLIKAČNÍ PŘEDNOSTI PODLE ČLÁNKU 10 ÚSTAVY ČR

¹⁴ KOCOUREK, T. *Vnitrostátní účinky mezinárodních smluv ve vnitrostátním právu ČR a Francie*. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, katedra ústavního práva a politologie. Diplomová práce. 2006/2007, s. 82.

¹⁵ Podle článku 2 odstavec 1 písmeno a) Vídeňské úmluvy o smluvním právu je za mezinárodní smlouvu považována toliko smlouva písemná (viz. 4), kdežto obyčejové normy mezinárodního práva za mezinárodní smlouvy považují i smlouvy uzavřené ústně či smlouvy tacítní.

¹⁶ Srovnej KÜHN, Z., KYSELA, J. *Aplikace mezinárodního práva po přijetí tzv. euronovely Ústavy ČR*, Právní rozhledy č. 7/2002, s. 310.

Orgán aplikující právo je povinen ověřit, zda je naplněna hypotéza a může být realizována dispozice, tedy zda jsou splněny podmínky pro to, aby bylo možno mezinárodní smlouvě přiznat aplikační přednost.

Jak již bylo řečeno, aby mezinárodní smlouva splnila podmínky článku 10 Ústavy ČR, musí tato smlouva projít ratifikačním procesem, tedy k její ratifikaci se vyžaduje souhlas Parlamentu, musí jí být Česká republika vázána a musí být vyhlášena ve Sb. m. s.

V první řadě je nutné, aby Parlament vyslovil s ratifikací mezinárodní smlouvy souhlas. O smlouvách podle článku 10 Ústavy ČR, na rozdíl od smluv podle článku 10a Ústavy ČR,¹⁷ rozhoduje Parlament podle článku 39 odstavec 2 Ústavy ČR prostou nadpoloviční většinou přítomných členů, tedy totožně jako o obyčejném zákonu.¹⁸

Institut ratifikace, resp. vyslovení souhlasu s ratifikací je institutem vnitrostátním, institut vázanosti smlouvou je naopak kategorií mezinárodněprávní. Pro ověření toho, zda je tento institut naplněn, je třeba ověřit určité podmínky (jak jejich samotnou existenci, tak i obsah). Jedná se o vyjádření souhlasu být smlouvou vázán, existenci možných výhrad,¹⁹ akceptaci výhrad a vzdání se výhrad, platnost smlouvy (objektivní i subjektivní), o neexistenci důvodů neplatnosti, výpovědi smlouvy, či odstoupení od ní.²⁰

Aby smlouva mohla garantovat práva a ukládat povinnosti vnitrostátním subjektům, je podmínkou její zveřejnění v oficiálních publikačních platformách, kde se s jejím zněním mohou adresáti seznámit. Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 1/04 uvedl, že *publikace je podmínkou vnitrostátní platnosti mezinárodních smluv*.²¹ Podmínka publikace vyplývá i z článku 52 odstavec 2 Ústavy ČR,

¹⁷ Článek 10a Ústavy ČR:

- (1) Mezinárodní smlouvou mohou být některé pravomoci orgánů České republiky přeneseny na mezinárodní organizaci nebo instituci.
- (2) K ratifikaci mezinárodní smlouvy podle odstavce 1 je třeba souhlasu Parlamentu, nestanoví-li ústavní zákon, že k ratifikaci je třeba souhlasu daného v referendu.

¹⁸ Článek 39 odstavec 2 Ústavy ČR: K přijetí usnesení komory je třeba souhlasu nadpoloviční většiny přítomných poslanců nebo senátorů, nestanoví-li Ústava jinak.

¹⁹ Ustanovení, vůči němuž byla učiněna, pro ČR neplatí, respektive platí v určitém konkretizovaném smyslu.

²⁰ Srovnej KOCOUREK, T. *Vnitrostátní účinky mezinárodních smluv ve vnitrostátním právu ČR a Francie*. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, katedra ústavního práva a politologie. Diplomová práce. 2006/2007, s. 70-72.

²¹ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 4. 3. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 1/04.

který uvádí, že způsob vyhlášení mezinárodní smlouvy stanoví zákon. Tím je zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, konkrétně pak ustanovení § 5 - § 7.²²

Je na místě uvést, že článek 10 Ústavy ČR se vztahuje pouze na smlouvy platné z hlediska mezinárodního práva. Nedopadá tak na smlouvy dosud neplatné, např. proto, že nemají potřebný počet signatářů. Kolektiv autorů nového komentáře k Ústavě ČR dovedl, že samozřejmě i „z (dosud) neplatné smlouvy (protože ještě nenabyla mezinárodní platnosti, ale třeba i proto, že již byla ze strany ČR signována, nikoli však ratifikována) sice mohou pro stát vyplynout určité povinnosti ve smyslu čl. 18 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, tyto povinnosti však působí podle našeho názoru pouze nepřímě,²³ tedy způsobem předpokládaným v článku 1 odstavce 2 Ústavy ČR, tj. nemařit předmět a účel smlouvy před jejím vstupem v platnost.²⁴ Problematika takovýchto smluv tkví v tom, že nenabýly vnitrostátní platnosti, nebyly publikovány ve vnitrostátní publikační platformě a nejsou tak součástí vnitrostátního právního řádu.

Důležitou podmínkou je, že mezinárodní smlouva je tzv. self-executing. Tímto se má na mysli, že požadavek přednostní aplikace se může bezvýjimečně a automaticky vztáhnout pouze na mezinárodní smlouvy, kterou jsou takové aplikace schopny, jinak řečeno, na smlouvy, které jsou přímo použitelné (self-executing), tedy použitelné bez toho, aby byly doplněny zákonným ustanovením.²⁵ Ačkoli tato podmínka není v článku 10 Ústavy ČR přímo stanovena, podle Zdeňka Kühna a Jana Kysely je ji třeba považovat za samozřejmou, neboť vyplývá již z toho, že pouze takováto smlouva může být aplikována namísto vnitrostátního zákona.²⁶ Splnění dané podmínky je v drtivé většině případů otázkou výkladu a není ani vyloučeno, že

²² Zákon je účinný od 1. 1. 2000, do té doby se oznámení o mezinárodních smlouvách zveřejňovala ve sbírkách zákonů.

²³ Molek, P. in ŠIMÍČEK, V. a kol. *Ústava České republiky – Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, 2010, s. 181.

²⁴ Článek 18 Vídeňské úmluvy o smluvním právu - Stát je povinen zdržet se jednání, které by mohlo mařit předmět a účel smlouvy, jestliže:

- a) podepsal smlouvu nebo vyměnil listiny tvořící smlouvu s výhradou ratifikace, přijetí nebo schválení, dokud jasně neprojevil úmysl, že se nehodlá stát její smluvní stranou; nebo
- b) v období, které předchází vstupu smlouvy v platnost, vyjádřil svůj souhlas s tím, že bude vázán smlouvou, a to za podmínky, že vstup smlouvy v platnost není nepřiměřeně oddalován.

²⁵ Molek, P. in ŠIMÍČEK, V. a kol. *Ústava České republiky – Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, 2010, s. 182.

²⁶ Srovnej KÜHN, Z., KYSELA, J. *Aplikace mezinárodního práva po přijetí tzv. euronovely Ústavy ČR*, Právní rozhledy č. 7/2002, s. 301-312.

jednotlivá ustanovení mezinárodní smlouvy ji splňují odlišně, tedy, že jedna mezinárodní smlouva může potenciálně kombinovat ustanovení přímo použitelná (self-executing) a současně i ustanovení, která ke své použitelnosti ve vnitrostátním právu potřebují být do vnitrostátního právního řádu převedena a doplněna tak, aby mohla být proveditelná. Tato samonevkonatelná ustanovení tedy k aplikaci ve vnitrostátním právu vyžadují adaptaci, nicméně aplikační přednost neztrácejí. I v tomto případě musí být *„jejich aplikační přednost zachována a tak dostane-li se do střetu vnitrostátní zákon s jiným vnitrostátním zákonem adaptujícím mezinárodní smlouvu, musí být onomu druhé jmenovanému přiznána aplikační přednost, pokud je to nezbytné k přednostní aplikaci mezinárodní smlouvy, k jejíž recepci posloužil, a koneckonců i k naplnění závazků ČR plynoucích z mezinárodního práva ve smyslu čl. 1 odst. 2 Ústavy ČR.*²⁷

Mezinárodní smlouvy splňující všechny tyto podmínky pak prostřednictvím inkorporační normy získají aplikační přednost před zákony. V praxi to znamená, že stanoví-li vnitrostátní norma obsažená v zákoně něco jiného než norma obsažená v inkorporované mezinárodní smlouvě, norma plynoucí z takovéto mezinárodní smlouvy dostane přednost, tedy je aplikována na místo normy obsažené ve vnitrostátním zákoně. Podle Zdeňka Kühna a Jana Kysely by obecné soudy měly postupovat tak, že nejprve určí, zda je dané ustanovení mezinárodní smlouvy samovykonatelné, a pokud ano, aplikovat jej namísto vnitrostátního zákona.²⁸

2.3.4 APLIKAČNÍ PŘEDNOST PODLE ČLÁNKU 10 ÚSTAVY ČR

Jak se z předešlého textu podává, aplikační přednost podle článku 10 Ústavy ČR není samozřejmá. Teprve tehdy, kdy mezinárodní smlouva splní všechny čtyři podmínky, a to:

souhlas Parlamentu s její ratifikací,

závaznost pro Českou republiku,

přímá použitelnost (self-executing),

publikace v oficiálních vnitrostátních publikačních platformách,

získá kvalitu aplikační přednosti před vnitrostátními zákony. Tedy přednost je předností aplikační, resp. jsou to toliko ustanovení

²⁷ Molek, P. in ŠIMÍČEK, V. a kol. *Ústava České republiky – Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, 2010, s. 183.

²⁸ Srovnej KÜHN, Z., KYSELA, J. *Aplikace mezinárodního práva po přijetí tzv. euronovely Ústavy ČR*, Právní rozhledy č. 7/2002, s. 310.

právních předpisů na úrovni zákona, která se mohou dostat do střetu s ustanoveními takovéto mezinárodní smlouvy. Jinými slovy se nejedná o rozpornost s ústavními předpisy. Aplikační přednost podle článku 10 Ústavy ČR v jeho znění po euronovele se tak liší od úpravy před touto novelou, kterážto byla svou povahou nadzákonná. Dřívější znění článku 10 Ústavy ČR totiž v případě konfliktu mezi vnitrostátním zákonem a mezinárodní smlouvou (o lidských právech a základních svobodách) považovala mezinárodní smlouvu (její ustanovení) za referenční kritérium, dle něhož mohla být ustanovení vnitrostátního zákona či zákon jako takový zrušen. Mezinárodní smlouvy tak byly nadány silou derogace. Současné znění článku 10 Ústavy ČR však derogační sílu mezinárodním smlouvám nepřiznává. Rozporný zákon není toliko aplikován, zůstává však v platnosti, a teprve tam, kde se jeho aplikace dostane do rozporu s mezinárodní smlouvou, se tato aplikuje na místo rozporného zákona. Tento přístup zcela vylučuje možnost, že by se mezinárodní smlouva dostala do možného přímého rozporu s ústavním pořádkem.

Obecně existují dva základní přístupy při řešení otázky, zda zákon, jenž je v rozporu s mezinárodní smlouvou, je z tohoto důvodu též protiústavní. Prvním je výše zmíněný, který je nejbližší inkorporačnímu modelu, kdy závazek ctít převzaté mezinárodní závazky je zakotven v ústavních normách a orgán aplikující právo poskytuje v první řadě ochranu vlastním ústavním normám. Mezinárodní smlouva je tu normou „sekundární“ a možný rozpor s ní nepřímo zprostředkovává rozpor zákona s ústavními normami. Druhá pak staví na tom, že mezinárodní smlouva je integrována do ústavního pořádku, kdy má formu blíže neurčeného pramene práva, jehož síla odpovídá ústavnímu zákonu. Tento postoj zvolil Ústavní soud ve velmi diskutabilním nálezu č. 403/2002 Sb.,²⁹ kde vyslovil názor, že smlouvy dle bývalého článku 10 Ústavy ČR jsou součástí ústavního pořádku, a tedy jejich ustanovení musí nutně mít formu vnitrostátního ústavního zákona. To je matoucí, neboť do roku 2001 byly tyto smlouvy (smlouvy o lidských právech a základních svobodách) do vnitrostátního práva inkorporovány, ale od 1. 6. 2002 byly do vnitrostátního práva transformovány, nicméně zákonodárce přílišnou iniciativu nevyvaložil. Eurovolenou byl v podstatě zaveden monistický přístup stojící na inkorporaci. Ústavní soud však tímto nálezem zaujal ve vztahu ke smlouvám podle dřívějšího článku 10 Ústavy ČR přístup dualistický a v podstatě odmítl mezinárodním smlouvám o lidských právech a základních svobodách odejmout derogační účinky a prohlásil je za součást ústavního pořádku. Tento přístup by tedy znamenal integrovat do ústavního pořádku všechny mezinárodní smlouvy.³⁰

²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01.

³⁰ Teoreticky je možná též konstrukce, že zákon bude zkoumán nejen co do souladu s ústavními normami, ale paralelně vedle nich též s mezinárodními smlouvami. Pak se však nejedná o čistou kontrolu ústavnosti zákona a tento postup by musel být výslovně stanoven ústavními normami. Možný je též

Jak již bylo naznačeno, lze zákon poměřovat i s mezinárodní smlouvou, jejíž ustanovení nejsou přímo použitelná (self-executing). Nelze se však opřít o článek 10 Ústavy ČR, kterýžto operuje toliko s přímo použitelnými mezinárodními smlouvami, ale je třeba se opřít přímo o článek 1 odstavec 2 Ústavy ČR.³¹

Aplikační přednost po euronovele je tedy méně než nadzákonná povaha přisouzena mezinárodních smlouvám o lidských právech a základních svobodách podle dřívějšího znění článku 10 Ústavy ČR. Dá se říci, že důsledkem této změny bylo snížení právní síly mezinárodních smluv podle článku 10 Ústavy ČR, ale současné rozšíření okruhu smluv, kterým byla tato relativně nižší právní síla přiznána. Sama důvodová zpráva uváděla, že „navrhovanou úpravou dochází k rozšíření věcné působnosti čl. 10 Ústavy, který se dnes vztahuje výlučně na mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách. S výkladem tohoto termínu bývají však spojeny obtíže již ve fázi schvalování těchto smluv v Parlamentu, kde se nadto vyžaduje kvalifikovaná ústavní většina v obou komorách. Napříště bude vymezení smluv jsoucích součástí právního řádu širší, přičemž zvláštní pravidla schvalování budou použita jen na mezinárodní smlouvy, které mají za následek převod některých působností ústavních orgánů České republiky na mezinárodní instituce. Důsledkem přednosti mezinárodních smluv jsoucích součástí právního řádu před zákonem bude i vázanost soudce těmito mezinárodními smlouvami. Nejeví se jako praktické z hlediska budoucích závazků České republiky plynoucích z členství v Evropské unii a ani jako právně možné, aby v případě nesouladu zákona s mezinárodní smlouvou jsoucí součástí právního řádu, rozhodoval Ústavní soud.“³²

2.3.5 POSTUP OBECNÉHO SOUDU VE VZTAHU K ČLÁNKU 10 ÚSTAVY ČR

V důvodové zprávě k ústavnímu zákonu č. 395/2001 Sb., euronovele, se podává, že „důsledkem přednosti mezinárodních smluv před zákonem bude i vázanost soudce těmito mezinárodními smlouvami“, a dále že „universální funkcí ústavních soudů ve všech vyspělých zemích je abstraktní, resp. konkrétní ochrana ústavnosti, eventuálně základních lidských práv a svobod, a rozšiřování takto vymezené působnosti Ústavního soudu České republiky by bylo nesystémové. Proto se předpokládá, že soudce v případě zjištění rozporu zákona s mezinárodní smlouvou jsoucí součástí právního řádu dá přednost

přístup, v rámci něhož se při přezkumu ústavnosti zákonů k mezinárodním smlouvám vůbec nepřihlíží. Blíže KOCOUREK, T. Vnitrostátní účinky mezinárodních smluv ve vnitrostátním právu ČR a Francie. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, katedra ústavního práva a politologie. Diplomová práce. 2006/2007, kapitola 4.2.2.1 Derogační schopnost mezinárodních smluv, s. 83-95.

³¹ Blíže viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 3. 2007, sp. zn. 2 As 12/2006.

³² Důvodová zpráva k ústavnímu zákonu č. 395/2001 Sb., sněmovní tisk č. 884, 3. volební období, dostupné z [ww.psp.cz](http://www.psp.cz) [citováno 26. 10. 2011].

mezinárodní smlouvě. Takový postup bude možný jen tehdy, budou-li příslušná ustanovení v mezinárodní smlouvě dostatečně konkrétní a nebudou proto muset být Parlamentem provedena zákonem. Tento postup obecného soudu vyplývá jak z přednosti mezinárodních smluv (resp. jejich určitých ustanovení) před zákonem, tak z explicitní úpravy v čl. 95.³³

Článek 95 odstavec 1 Ústavy ČR stanoví, že soudce je při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu; je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou. Soudci je tak svěřena pravomoc posoudit soulad zákona s takovou mezinárodní smlouvou, jejímž výsledkem může být případná neaplikovatelnost rozporného ustanovení zákona, tedy aplikační přednost ustanovení mezinárodní smlouvy. Přezkum souladu vnitrostátního práva s mezinárodní smlouvou je tak v pravomoci obecného soudu. Používá-li pak ustanovení článku 95 odstavec 2 Ústavy ČR termín „mezinárodní smlouva“, má na mysli ty, jimiž je dle věty před středníkem vázán, tedy všechny mezinárodní smlouvy podle článku 10 Ústavy ČR.

Tento decentralizovaný model přezkumu se ale nevztahuje na případnou rozpornost zákona s ústavním pořádkem. Podle odstavce 2 článku 95 Ústavy ČR je tato pravomoc svěřena pouze a toliko Ústavnímu soudu, kdy obecný soud má povinnost, dojde-li k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, takovou věc Ústavnímu soudu předložit. Z daného ustanovení tak vyplývá derogační pravomoc Ústavního soudu, kterážto se ale váže toliko na ústavní pořádek.³⁴ Definice ústavního pořádku je pak obsažena v článku 112 odstavec 1 Ústavy ČR.³⁵

Před euronovelou obecné soudy pravomoc posoudit soulad mezinárodní smlouvy podle článku 10 Ústavy ČR s vnitrostátním zákonem neměly, neboť byla svěřena výlučně Ústavnímu soudu, který dle tehdejšího znění článku 87 odstavec 1 písmeno a) Ústavy ČR (ve

³³ Důvodová zpráva k ústavnímu zákonu č. 395/2001 Sb., sněmovní tisk č. 884, 3. volební období, dostupné z [ww.psp.cz](http://www.psp.cz) [citováno 26. 10. 2011].

³⁴ Derogační pravomoc Ústavního soudu vyplývá z článku 87 odstavec 1 písmeno a) Ústavy ČR, který říká, že Ústavní soud rozhoduje o zrušení zákonů a jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem.

³⁵ Článek 112 odstavec 1 Ústavy ČR: Ústavní pořádek tvoří tato Ústava, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony přijaté podle této Ústavy a ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky a ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992.

znění účinném do 1. 6. 2002) rozhodoval o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, byla-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo mezinárodní smlouvou podle článku 10 Ústavy ČR.³⁶

2.3.6 ÚSTAVNÍ NÁLEZ Č. 403/2002 SB. A JEHO DŮSLEDKY

Výše zmíněný ústavní náleze č. 403/2002 Sb. vnesl do teoreticky poměrně jasných pravidel aplikační přednosti mezinárodních smluv podle článku 10 Ústavy ČR v jeho znění po euronovele disharmonii.

Uvedený ústavní náleze, jak již bylo naznačeno, totiž vygeneroval smlouvy o lidských právech a základních svobodách a přiznal jim, resp. odmítl jim odejmout derogační účinky. Na podkladě článku 9 odstavec 2 Ústavy ČR,³⁷ kterýžto je jediným ustanovením českého právního řádu umožňující neakceptovat realitu vytvořenou novým ústavním zákonem, Ústavní soud dovodil, že žádnou novelu Ústavy ČR nelze interpretovat tak, že by jí mohlo dojít ke snížení již dosažené procedurální úrovně ochrany lidských práv. Mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách proto dle jeho názoru nemohly ztratit svou schopnost být součástí ústavního pořádku a referenčním hlediskem pro posuzování vnitrostátního práva Ústavním soudem, čímž jim byla ponechána nadzákonná síla.

Na základě této premisy tak dále dospěl k závěru, že obecné soudy i nadále mají ve vztahu k těmto smlouvám na základě článku 95 odstavec 2 Ústavy ČR povinnost předložit Ústavnímu soudu zákon, o němž se domnívají, že je v rozporu s mezinárodní smlouvou o lidských právech a základních svobodách, neboť derogační pravomoc Ústavního soudu nemůže být nahrazena pouhou aplikační předností a faktickou neaplikovaností ze strany soudů, byť nejvyšších. Ústavní soud tedy odmítl koncept decentralizovaného přezkumu souladu zákona a mezinárodní smlouvy podle nového znění článku 10 Ústavy ČR, kterýžto je založen na principu aplikační přednosti, a ve vztahu k vygenerované skupině mezinárodních smluv, tj. mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách, přijal koncept centralizovaného modelu přezkumu spojeného s derogačními účinky.

V neposlední řadě pak Ústavní soud poměrně nejasnou argumentací odkazem na článek 1 odstavec 2 Ústavy ČR dospěl k závěru, že mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách jsou součástí ústavního pořádku. Uvedl, že pojem ústavního pořádku nelze vyložit toliko s ohledem na ustanovení § 112 odstavec 1 Ústavy ČR, tedy ryze formalisticky, ale je třeba přikročit k výkladu materiálnímu a vzhledem k ustanovení článku 1 odstavec 2 Ústavy ČR do jeho

³⁶ Derogační pravomoc Ústavního soudu dále vyplývala z ustanovení v § 68 a § 70 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění účinném do 1. 6. 2002.

³⁷ Článek 9 odstavec 2 Ústavy ČR: Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřipustná.

rámce zahrnout i ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách.

Podpůrným argumentem Ústavního soudu bylo, že ani po přijetí euronovely nebyla změněna ustanovení procesních řádů soudních, která i nadále obecným soudům ukládají povinnost přerušit při shledání rozporu s mezinárodní smlouvou o lidských právech a základních svobodách řízení a předložit věc k posouzení Ústavnímu soudu.³⁸ To je poněkud zvláštní argument, neboť Ústavní soud zde opomíjí zásadu, že obyčejné právo má být vykládáno podle Ústavy ČR, a ne naopak.

Zatímco tedy euronovela kategorii mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách z právního řádu odstranila a za cenu snížení jejich právní síly na úroveň obyčejného zákona rozšířila okruh mezinárodních smluv, kteréžto se tak mohou stát součástí českého právního řádu, zmíněný ústavní nálezn této skupině mezinárodních smluv ponechal jejich dosavadní výsadní postavení, které jim bylo propůjčeno zněním článku 10 Ústavy ČR před euronovelou.

Přestože je Ústavní soud orgánem ochrany ústavnosti, ochrana lidských práv a základních svobod není v jeho výlučné pravomoci, neboť princip jejich ochrany je vlastní všem orgánům aplikujícím právo. Ústavní soud se bezesporu značně odchytil od samotného textu článku 10 Ústavy ČR. Zdeněk Kühn odůvodnění Ústavního soudu vytkl, že „*není přesvědčivé a vyvolává absurdní konsekvence. Není věcí Ústavního soudu, nýbrž ústavodárce, jak upraví vztah Ústavního soudu, zákonodárce a obecných soudů v procesu vnitrostátní aplikace mezinárodního práva*“.³⁹ Uvedený nálezn tak může vyvolávat dojem, že je věcí Ústavního soudu, jaké derogační kompetence si osvojí.⁴⁰ Stejně tak vyvolává značnou nejistotu závěr o tom, že mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách jsou součástí ústavního pořádku. Ústavní pořádek je chápán jako základní zákon státu a taxativnost článku 112 odstavec 1 Ústavy ČR napomáhá právní jistotě jako takové, neboť jasně určuje, co tento základní zákon tvoří. Změna jeho složek je v rukou toliko a jedině ústavodárce. Ústavní soud však do daného pravidla bezprecedentně zasahuje a vyvolává dojem, že obsah článku 112 odstavec 1 Ústavy ČR může být měněn dle jeho aktuálního výkladu.

Ústavní soud však i přes značnou kritiku nadále tuto uměle vytvořenou kategorii mezinárodních smluv o lidských právech a

³⁸ Srovnej Molek, P. in ŠIMÍČEK, V. a kol. *Ústava České republiky – Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, 2010, s. 186.

³⁹ KÜHN, Z. *Derogace a aplikační přednost ve vztahu domácího, mezinárodního a komunitárního práva*, Právní rozhledy č. 1/2004, s. 2.

⁴⁰ Více KÜHN, Z. *Derogace a aplikační přednost ve vztahu domácího, mezinárodního a komunitárního práva*, Právní rozhledy č. 1/2004, s. 1-9.

základních svobodách udržuje.⁴¹ Je však třeba mít na paměti, že jeho závěr je postaven na premise, kterážto odráží některé základní zásady právní, jako je zásada právní jistoty a dobré víry v právo.

3. ZÁVĚR

Ústavní soud svým nálezem č. 403/2002 Sb. zkomplikoval pravidla pro aplikaci mezinárodních smluv podle článku 10 Ústavy ČR. Slabinou nálezu je i to, že se v podstatě nevyjádřil k tomu, které smlouvy o lidských právech a základních svobodách má na mysli. Zda se jeho výklad týká pouze mezinárodních smluv podle článku 10 Ústavy ČR před euronovelou, tj. přijatých kvalifikovanou většinou, nebo zda se jimi míní i mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách přijaté po euronovele podle článku 39 odstavec 2 Ústavy ČR, tedy většinou prostou. První možnosti by odpovídala dikce užitá v odůvodnění nálezu, kde je řečeno, že nelze snížit již jednou dosaženou úroveň ochrany lidských práv. Na druhou stranu by se právní síla týchž smluv, tedy smluv o lidských právech a základních svobodách, přijatých před a po euronovele odlišovala, což je poněkud komplikované. V praxi však nebyl daný problém Ústavním soudem zatím řešen a je otázkou, jak se k němu případně bude Ústavní soud stavět. Na straně druhé jsou zde pak ostatní mezinárodní smlouvy, jimž článek 10 Ústavy ČR přisuzuje aplikační přednost, a to včetně těch přijatých před účinností euronovely.

Ústavní soud tak v podstatě rozlišuje 4 kategorie mezinárodních smluv podle článku 10 Ústavy ČR:⁴²

mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách přijaté před euronovelou (ponechají si svou nadzákonnou, resp. ústavní sílu);

mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách přijaté po euronovele (na rozdíl od předchozích není zcela jasné, zda mají toliko aplikační přednost);

ostatní mezinárodní smlouvy přijaté před euronovelou (jimž je přiznána úroveň aplikační přednosti);

ostatní mezinárodní smlouvy přijaté po euronovele (jimž je také přiznána aplikační přednost před vnitrostátním právem, ovšem s tím

⁴¹ Např. nálezem č. 210/2003 Sb. (ze dne 24. 6. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 44/02), jímž dokonce zrušil ustanovení zákona pro jeho rozpor s Evropskou úmluvou o lidských právech a základních svobodách (2/1993 Sb.).

⁴² Srovnej Molek, P. in ŠIMÍČEK, V. a kol. *Ústava České republiky – Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, 2010, s. 190.

rozdílem, že jsou s tímto vědomím již přijímány a tedy mohou být také předběžně posouzeny pro jejich soulad s ústavním pořádkem).⁴³

Nutno říci, že praxe obecných soudů závěry vyplývající z ústavního nálezu č. 403/2002 Sb. příliš nereflektovala. Je poněkud smutnou skutečností, že obecné soudy se aplikaci mezinárodních smluv spíše snaží vyhýbat, nicméně těžko se daná praxe změní, nebude-li jim dána důvěra a možnost s nimi nakládat. Jan Filip uvádí, že v případě chybné aplikace článku 10 Ústavy ČR obecným soudem, tedy v případě, kdy obecný soud nedá přednost mezinárodní smlouvě před zákonem stojícím k ní v rozporu, je zde možnost nápravy cestou ústavní stížnosti, neboť je porušeno právo jednotlivce na soudní ochranu podle článku 36 odstavec 1 Listiny základních práv a svobod. Ústavní soud pak má současně možnost, resp. povinnost, vyjádřit se i k samotné otázce souladu takové mezinárodní smlouvy se zákonem, což mu jinak není dle článku 87 Ústavy ČR umožněno, neboť musí instruovat obecné soudy k dalšímu postupu.⁴⁴

Budeme-li vycházet toliko a pouze ze znění článku 10 Ústavy ČR, resp. euronovely, která vedla k jeho změně, je dle Zdeňka Kühna a Jana Kysely možno rozlišit 5 situací vedoucích obecný soud ke zjištění rozporu zákona s mezinárodní smlouvou podle článku 10 Ústavy ČR. Řešení jsou následující:

Zákon je dle obecného soudu v rozporu jak s mezinárodní smlouvou, tak s ústavním pořádkem. Obecný soud pak postupuje podle článku 95 odstavec 2 Ústavy ČR a věc předloží Ústavnímu soudu k posouzení možného rozporu zákona s ústavním pořádkem. Pokud Ústavní soud konstatuje soulad zákona s ústavním pořádkem, obecný soud následně posoudí soulad tohoto zákona s mezinárodní smlouvou (myšleno jakoukoli, tedy i smlouvou o lidských právech a základních svobodách) a aplikuje premisu, že pokud mezinárodní smlouva stanoví-li něco jiného než zákon, použije se namísto zákona.

Zákon je dle obecného soudu v rozporu s mezinárodní smlouvou, nikoli však s ústavním pořádkem. Obecný soud postupuje podle článku 10 Ústavy ČR a mezinárodní smlouvu aplikuje přednostně.⁴⁵

Mezinárodní smlouva má povahu obecné výjimky (*lex specialis*). Aplikuje se mezinárodní smlouva.

⁴³ Zcela vědomě jsou s ohledem na téma toho příspěvku ponechány stranou mezinárodní smlouvy spadající pod článek 10a Ústavy ČR.

⁴⁴ FILIP, J. *Nález č. 403/2002 Sb. jako rukavice hosená ústavodárci Ústavním soudem*, Právní zpravodaj č. 11/2002, s. 14.

⁴⁵ Bude se jednat spíše o výjimečnou situaci, neboť většina mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách se obsahově překrývá.

Mezinárodní smlouva je obsahově širší než zákon. Nejde o rozpor, ale o rozšíření, tedy se aplikuje jak zákon, tak mezinárodní smlouva pro oblast zákonem nepokrytou.

Obecný soud chybně aplikuje článek 10 Ústavy ČR. V tomto případě se uplatní pravomoc Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti, samozřejmě pouze za předpokladu, že je ústavní stížnost podána.

Ačkoli z doktrinárního hlediska je rozpor mezi decentralizovanou neaplikací zákona podle článku 10 Ústavy ČR a centralizovanou derogací v pravomoci Ústavního soudu, stěžejní, z hlediska samotné praxe již méně. Kolektiv autorů v novém komentáři k Ústavě ČR s odkazem na Zdeňka Kühna uvádí, že *úroveň ochrany lidských práv je v obou případech stejná*. V případě decentralizované neaplikace sice Ústavní soud nemůže přímo zrušit odporující zákon, může však systematicky rušit odporující rozhodnutí a i obecné soudy jsou jeho rozhodnutím vázány. Takový přístup umožňuje pružně zareagovat na změny na straně samotné mezinárodní smlouvy, zatímco v případě derogace zákona je odporující zákon zrušen, což poskytuje jistotu jednoznačnosti. Současně však autoři komentáře docházejí k závěru, že *„model neaplikovatelnosti odporujícího zákona je ovšem flexibilnější, a to jak z hlediska snadného oživení aplikace takového zákona, tak z hlediska toho, že v konkrétním případě není třeba čekat na rozhodnutí ÚS (právě tento fakt může naopak hrát určitou úlohu v úvahách obecných soudů)“*.⁴⁶

⁴⁶ Molek, P. in ŠIMÍČEK, V. a kol. *Ústava České republiky – Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, 2010, s. 192-193.